

ודחינן: אי משום הא, לא איריא. [ראיה זו בלבד איננה מספיקה], כיון שאפשר לדחות — דתנא סיפא לגלווי רישא.

שלא תאמר רישא שידה תיבה ומגדל אבל עציים לא, לכן תנא סיפא "שידה תיבה ומגדל", כדי שתדייק — מכלל דהרישא עוסקת אפילו אם נתן להם רק עציים, ואפילו הכי חייב לשלם.

לימא מסייע ליה לדברי רב אסי: שנינו לקמן (ק' ע"ב) — "הנותן צמר לצבע, וחקדיחו צח-א יורה [השאיר את הצמר ביורה זמן רב מדי, עד שנשרף], נותן לו דמי צמרו".

ומדייקינן — דמי צמרו אין, דמי צמרו ושבוהו לא.

לאו [האם לא מדובר גם במקרה] שחקדיחו לאחר נפילה⁽⁴⁶⁾, כלומר לאחר שנקלט הצבע בצמר, דאיכא שבחא, ובכל זאת, אינו נותן לו אלא דמי צמרו, אלמא שמע מינה אומן קונה בשבח כלי⁽⁴⁷⁾!

ודחינן: אמר שמואל, הכא במאי עסקינן כגון שחקדיחו בשעת נפילה, דעדיין ליכא

חייבין לשלם, ומדייקינן — מאי לאו [האם לא מדובר כאן גם במקרה] דיהיב להו עציים, ובכל זאת חייבים לשלם הכל?!

ודחינן: לא! מדובר רק אם נתן להם שידה תיבה ומגדל.

ומקשינן, הא מדרקתני סיפא "נתן לחרש שידה תיבה ומגדל" מכלל [מדוייק] דברישיא מדובר כשנתן לאומנים עציים בלבד?

ומשנינן: אמרי, פרושי קא מפרש לה⁽⁴⁵⁾. כלומר, הסיפא באה לבאר את הרישא: "כיצד [באיזה מקרה] נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם? כגון שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל". אך אם נתן עציים בלבד, אין משלמים אלא דמי עציים.

והכי נמי מסתברא — וכן מסתבר כדברינו — ד"כיצד" קתני.

דאי סלקא דעתך דהרישא עוסקת כשנתן לאומנים עציים, יקשה — השתא דאשמעינן ברישא דאפילו אם קבלו עציים חייבין לשלם, ולא אמרינן "אומן קונה בשבח כלים", שידה תיבה ומגדל מבעיא? כלומר — מה התחדש בסיפא, הא כל שכן דחייבים לשלם.

השבח, וכאילו התנו כן".

45. אמנם, צריך באור, מדוע כתבה המשנה פעמיים "חייבים לשלם", הרי מדובר במקרה אחד? ועיין בתוספות.

46. דסתמא דמתניתין משמע דאירי בכל ענין. פנ"י.

47. ומוכח מכח, שאומן קונה בשבח כלי, אפילו שאין בשבח ממש, אלא צבע בעלמא.

לענין אם הזיקו — אין דעתו של אומן לזכות לבעל הבית שבח לחובתו, שיתחייב לשלם.

ומבאר החזון איש (סי' כב' אות ח') — "ואפשר, דזה שירדה תורה לדעת בני אדם לפי הנאות בהנהגת העולם — הוא עיקר הדין!

וכיון שהזיקה קודם שמסרה לבעלים, ומפסיד את שכרו, לא דינינן למפרע כאילו זכה השבח הנעשה על ידי עמלו של פועל, כיון שלא נגמרו תנאי הפעולה, והפועל לא קיבל את שכרו.

ואפשר, דבשברו חשבינן שכרו כשיאור כל

אלא, יש לתרץ דברי שמואל באופן אחר, דלעולם סבירא ליה כרב אסי, אלא דחויי קא מדחי ליה. כלומר — בא לומר שאין ראיה מהמשנה לרב אסי, אך אינו חולק עליו.

הגמרא דנה בדברי רב אסי:

תא שמע, שנינו בברייתא: "הנותן טליתו לאומן כדי לתקנה, גמרו, והודיעו, אך עדיין לא החזיר לו את הטלית, אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר עליו משום לא תלין".

אך אם נתנה לו [כלומר, שהחזיר האומן את הטלית] בחצי היום, כיון ששקעה עליו החמה עובר עליו משום 'בל תלין'⁽⁵⁰⁾."

ואי סלקא דעתך, אומן קונה בשבח כלי, אמאי עובר משום "בל תלין", הרי הוי כאילו מכר את הטלית לאומן, ואחר כך חוזר וקונה אותה ממנו בתוספת השבח, ואין הוא נחשב כשכירו כלל?

אמר רב מרי בריה דרב כהנא — מדובר

שבחא בצמר, ולכן נותן לו דמי צמרו בלבד. הגמרא דנה בדברי שמואל: משמע מדבריו, שרק במקרה שעדיין אין שבח בצמר, נותן לו דמי צמרו, אבל הקדיחו לאחר נפילה, מאי משמע דנותן לו דמי צמרו ושבחו.

לימא שמואל לית ליה דרב אסי שהרי, לפי רב אסי "אומן קונה בשבח כלי", ואף לאחר נפילה אין לו אלא דמי צמרו ומכיון דקיימא לן כשמואל בדיני, אין לנו לפסוק כרב אסי מכאן ואילך.

ודחינן — לעולם, סבר שמואל כרב אסי, אלא דאמר לך שמואל, הכא במאי עסקינן כגון דהצמר והסמנין דבעל הבית, והצבע אגר ודיה הוא דשקיל [נוטל שכו פועלתו בלבד] ובכהאי גוונא לא שייך לומר — "אומן קונה בשבח כלי", כיון שהסמנין הם המשביחים את הצמר⁽⁴⁸⁾, והאומן אינו אלא שכיר בעלמא⁽⁴⁹⁾.

ומקשינן: אי הכי, נותן לו דמי צמרו וסמנין מיבעי ליה? כיון שגם הסמנין שיכים לבעל הבית?

תיבה ומגדל, הרי העצים צריכים את אומנותו של האומן כדי להשביח. ולכן אומן קונה אותם בשבח שהשביחם. הרשב"א.

49. לכאורה קשה — אם כן, מדוע העמיד שמואל במקרה זה, ולא העמיד בפשטות, אפילו שהצמר של בעל הבית, ולאחר נפילה, כרב אסי? ותרץ הרשב"א — דאורחא דמילתא שבעל הצמר הוא הנותן את הסמנין.

50. לא דוקא משום "בל תלין", אלא משום — "לא תבא עליו השמש". רש"ש.

ומכאן הקשו על הרא"ש (הובא בקצה"ח סי' שו' ס"ק ב') בתשובתו, גבי אומן שניתנה לו טבלא כדי לצייר עליה ציורים, וכתב הרא"ש — שאינו קונה בשבח כלי, כיון שצבע אין בו ממש. ולכאורה הוא נגד הגמרא דידן. ועיין בקצה"ח (שם) ובנתיחה"מ (שם ס"ק ג', ובחידושי הגרש"ק (בבא בתרא סימן ד' אות ז').

48. סברא זו אינה שייכת אלא בצביעת צמר, כיון שלגבי הצמר, הסמנין הם הגורמים את השבח.

אבל הנותן עצים לאומן לעשות מהם שידה

דאם קנאו, אין הוא נחשב כשכירו, אלא יש כאן מכירה חדשה בסוף עבודתו.

אמר שמואל בר אחא, לעולם מודה רב ששת ד"אומן קונה בשבח כלי". ואכן, הנותן כליו לאומן, אינו עובר בבל תלין, כיון שהאומן קנה את הכלי בשבח שהשביחו ויש כאן מכירה חדשה לאחר מכן.

אלא, שיש קבלן שאינו משביח את הכלי, כגון בשליחא דאיגרתא, ששכר אדם בקבלנות להוליך לו איגרת מסויימת, ובכהאי גונא חידש רב ששת שיש דין "בל תלין" בקבלן.

בני הישיבה דנו בדברי רב אסי:

לימא דברי רב אסי, דאומן קונה בשבח כלי, כתנאי. כלומר — תלויים במחלוקת התנאים:

שהרי שנינו במסכת קידושין (מח' ע"א) — "אשה שאמרה לאיש — 'עשה לי שירים' [צמידים] נזמין וטבעות, ובשכר עבודתך אתקדש לך⁽⁵³⁾", כיון שעשאן מקודשת. דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אינה מקודשת, עד שיגיע ממון לידה".

והוינן בה: מאי ממון? כלומר, איזה ממון צריך להגיע לידה?

אילימא אותו ממון, כלומר — הצמידים

ב"גרדא דסרבלא" [כובס בגדים] דליכא שבחא, ולכן אינו קונה בשבח הכלי, ונחשב כשכיר יום, ועובר עליו משום בל תלין.

ומקשינן: סוף סוף למאי יהבה נהליה, לרכובי, ואם כן, כיון דרכביה היינו שבחא, ויקנה את הכלי בשבח זה?

ומשנינן: לא צריכא, דאגריה לביטשי [לדרוך על הבגד, כדי לרככו], ומשלם לו עבור כל ביטשא ביטשא במעתא, דהיינו שכירות⁽⁵¹⁾. ולכן עובר עליו משום "בל תלין"⁽⁵²⁾.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא, דלא אגריה לביטשי, כלומר — שאין הוא שכיר אלא קבלן, מסייע ליה — יש ראייה מהברייתא — לדברי רב ששת.

דבעו מיניה [שאלו] מרב ששת: הנותן לאומן לעשות עימו בקבלנות, האם עובר עליו משום "בל תלין", או אינו עובר? ואמר להו רב ששת, עובר!.

ולפי ההוה אמינא דלעיל, שהברייתא עוסקת בקבלן, יש ראייה לדברי רב ששת הללו.

והוינן בה: לימא דברי רב ששת דבקבלנות שייך לאו ד"בל תלין", פליגא אדברי רב אסי דלעיל — "אומן קונה בשבח כלי".

כיון, שאם נאמר שיש לאו ד"בל תלין" באומן, אם כן ודאי אינו קונה בשבח כלי.

לשון — "גמר והודיעו". תוספות.

53. ומדובר, כשנתנה לו את החומרים לעשייתם, ורוצה להתקדש לו בשכר הפעולה בלבד.

51. ומדובר שמשלם לו עבור הדריכות בלבד, בין ישביח ובין לא ישביח. שאם לא כן, הרי הוא כקבלן. תוספות.

52. ואין להעמיד בשכיר יום, דאם כן לא שייך

שנתנה לו, מכלל דרבי מאיר סבר שאף אותו ממון לא צריך להגיע לידיה, ואם כן קשה, לדעת רבי מאיר — אלא במאי מקדשא (54)?

אלא פשיטא, מאי "ממון" — ממון אחר.

וסברוה, [בני הישיבה שדנו בדברי רב אסי סברו], דבולי עלמא — בין רבי מאיר ובין רבנן סברי — ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. כלומר, על כל פרוטה ופרוטה שעובד בשבילה נתחייבה לו פרוטה כנגדה בתורת הלואה. ולא אמרינן — "אינה לשכירות אלא לבסוף", כלומר, שחוב השכירות אינו חל אלא כשמשלים את המלאכה.

וכמו כן סברו, דבולי עלמא סברי — "המקדש במלוה אינה מקודשת", ואם כן קשה, מדוע לדעת רבי מאיר חלו הקידושין, הרי השכירות שעשה עמה הפכה לחוב, כדלעיל, ואי אפשר לקדש במלוה (55)?

ולכן, הסיקו בני הישיבה — מאי לאו, בדין אומן קונה בשבח כלי קמיפלגי.

דרבי מאיר סבר — אומן קונה בשבח כלי. וכאשר יחזיר לה את הצמידים הרי נתן לה ממון, ומתקדשת בו.

ורבנן סברי — אין אומן קונה בשבח כלי,

ואין כאן אלא מלוה, עבור שכר פעולתו, והמקדש במלוה אינה מקודשת.

ודחינן — לא.

דאפשר לומר — דלכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי.

אלא במה נחלקו?

הכא בדין "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף" קא מיפלגי.

רבי מאיר סבר — אין לשכירות אלא לבסוף. כלומר — אין בעל הבית מתחייב לשלם את שכר הפעולה עד שיגמור את מלאכתו. ולכן, אין כאן מלוה, ויכולה להתקדש בשכר פעולתו כשיתן לה את הצמידים.

ורבנן סברי — יש לשכירות מתחילה ועד סוף, כדלעיל, והוי מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת.

ואי בעית אימא [אם תרצה, תוכל להעמיד את מחלוקתם] באופן אחר: דבולי עלמא סברי — ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף.

והכא בדין מקדש במלוה קמיפלגי.

54. לכאורה קשה, מדוע לדעת רבי מאיר הצמידים צריכים להגיע לידיה, הרי אינה מתקדשת בצמידים עצמם, אלא בשכר הפעולה שעשה בהם?

ומבארים התוספות בשני אופנים, א. אפשר לומר, שאין דעתה של האשה להתקדש עד שיבואו השיראים והנזמים לידה.

ב. אפילו אם תרצה להתקדש קודם לכן, כיון

שאין הוא יכול לתובעה בדין על שכרו עד שיבואו הנזמים לידה, לא חשיב שנתן לה כלום קודם לכן, עד שתבא שעה שיוכל לתובעה בדין.

55. הקשה הרשב"א, הרי המקדש במלוה שיש עליה משכון, מקודשת. וכאן, הוי כמלוה שיש עליה משכון, שהרי האומן תופס את הנזמים כמשכון עבור פרעון שכר עבודתו?

דרכי מאיר סבר — המקדש במלוח
מקודשת. ורבנן סברי — המקדש במלוח
אינה מקודשת.

צ-ב רבא אמר, אפשר לבאר את המחלוקת
בדרך נוספת: דכולי עלמא סברי — ישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף.

ודכולי עלמא סברי — המקדש במלוח אינה
מקודשת.

ודכולי עלמא סברי — אין אומן קונה
בשבח כלי.

ואם כן קשה, מדוע לדעת רבי מאיר חלו
הקידושין כשנתן לה את הצמידים?

אלא הכא במאי עסקינן, כגון שהוסיף לה
נוסף משלו. כלומר, עשה לה מעט יותר
ממה שבקשה.

ובהא פליגי: רבי מאיר סבר, אם נתן לה
בתורת קידושין מלוח ופרוטה, דעתה
אפרוטה. והרי בפרוטה זו יכולה להתקדש,
ולכן חיילי הקידושין.

ורבנן סברי: אם נתן לה בתורת קידושין —
מלוח ופרוטה, דעתה אמלוח. והרי המקדש
במלוח אינה מקודשת.

ונדון זה תלוי בפלוגתא דהני תנאי:

דתנאי — "האומר לאשה, 'הרי את מקודשת
לי בשכר עבודה שעשיתי עמך' — אינה

מקודשת. כיון שכבר גמר את העבודה,
והחזירה לאשה, הוי כמלוח, והמקדש
במלוח אינה מקודשת.

אך אם אמר — 'הרי את מקודשת בשכר
שאעשה עמך מכאן ולהבא' מקודשת.

רבי נתן אומר: 'בשכר שאעשה עמך' אינה
מקודשת. כיון שישנה לשכירות מתחילה
ועד סוף, וכל פרוטה ופרוטה הוי מלוח.

וכל שכן אם אמר — 'בשכר שעשיתי
עמך' שאינה מקודשת כדלעיל.

ורבי יהודה הנשיא אומר: באמת אמרו בין
בשכר שעשיתי עמך, ובין בשכר שאעשה
עמך, אינה מקודשת. כרבי נתן. ואם הוסיף
לה נוסף משלו מקודשת."

ומבאר הגמרא: מאי איכא בין תנא קמא
לרבי נתן?

איכא בינייהו — דין "ישנה לשכירות
מתחילה ועד סוף".

בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא — איכא
בינייהו אם נתן לה מלוח ופרוטה. האם
דעתה על המלוח או על הפרוטה. וכדלעיל.

הגמרא מביאה דין נוסף בענין "אומנים
שקלקלו":

אמר שמואל: טבח אומן שקלקל [הנותן את
בהמתו לשוחט אומן, ונתנבלה לו בשחיטה],

עליה משכון מקודשת, רק במקרה שהאשה נתנה
לו את המשכון מדעתה. אז — סומכת דעתה
להתקדש לו משום המשכון. אך כאן שתפס
מעצמו את הנזמים כמשכון — לא מהני.

ויש שחילקו — שאם האומן עובד בבית
האשה, אינו תופס את הנזמים כמשכון. וזה
דוחק.

וכתב הרשב"א — שהמקדש במלוח שיש